

MOST MEG ITT ELVTÁRSOZNAK MEGINT

A mozdony utolsót füttyentett, mintha egyszerre méltatlankodna és reménykedne, hátha valaki mégis válaszol, aztán sóhajtva megállt. A fékezésbe az egész szerelvény beleremegett, a vagonok alatti rugók fájdalmasan felnyöszörögtek, majd a vonat sértődötten elhallgatott. Attól fogva csupán a pályaudvar zajai hallatszottak: léptek kopogása, egy-egy kiáltás, távoli kocsizörgés.

„A megszokottnál és a vártnál mind haloványabb és kevesebb” – állapította meg utóbbiakról Ady Endre, aki, amióta beértek Budapestre, és az expressz a város belső területein haladt, a félig letolt ablak mögül figyelt. Most például azt, hogy a peron milyen lassan telik meg élettel. Igazából alig-alig. Pár vagonnak kinyílt az ajtaja, néhányan lekászálódtak, felszállók viszont, legalábbis egyelőre, nem látszottak. Az érkezőket se fogadta senki. Tömegről meg végképp nem lehetett beszélni, nemcsak a peront, hanem az egész pályaudvart tekintve sem. A hatalmas csarnok majdnem üresen ásított. Az övéken kívül egyetlen szerelvény sem állt a belső vágányokon. Arrébb, a külső peronok mellett ténfergett néhány ember, akiknek Ady rövidlátó szemével csak a körvonalait látta, így nem tudta megállapítani, mifélek. A csarnok oldalában perecárus várta sehol nem mutatkozó vevőit, pár lépéssel arrébb egy rikkancs böngészgette hang nélkül a kezében lévő és senki által nem keresett újságot.

– Húzd föl az ablakot! – szólt Adyra a felesége. – Bejön a füst.

– Nem húzom – mondta a költő. – Inkább szálljunk le.

Kicsit még lejjebb toltja az ablakot, hogy felsőtestével jobban ki tudjon hajolni rajta. Előbb a jobb karját, aztán a balt kezdte lengetni. A felesége továbbra is ülve maradt, és úgy tett, mintha az ülés bársonyhuzatát tanulmányozná. Közben lassan csóváltatta a fejét.

– Ne tedd magad megint neveltségessé...

Ady visszahőkölt az ablaktól:

– Mi az, hogy megint?

– Mint a határon. Amikor nem akartak fölismerni...

– Ostoba prolik voltak. – Ady arca az addiginál is vörösebbre gyúlt. – Látszott, hogy soha nem volt a kezükben könyv. Talán még az iskolában sem. Hiába beszéltem nekik a legveretesebb magyarsággal, azt hitték, hogy külföldi vagyok...

– Az intonációdban mindig van egy kis idegenség – szólt közbe Adyné.

– Azt még az első párizsi utamon szedtem fel. Azóta külföldön mindig előjön. De ha hazajövök, rögtön levetem.

Ady folytatta az integetést.

Végre odajött az ablak alá egy vasutas. Egykor sötétkék egyenruhája mostanra erősen megfakult. Az aranyozott gombok se csillogtak rajta fényesen, némelyikről lekopott a festék, némelyik hiányzott.

– Mi tetszik?

– Hordárt szeretnék – felelte Ady.

– Hordárt? – A vasutas olyan képet vágott, mintha nem értené a kérdést.

– Minek az magának?

Ady száján majdnem kibukott egy indulatos megjegyzés: hát miféle viselkedés ez megint? Hogy merészeli venni a bátorságot ez az ember is úgy beszélni velem, akár egy bugrissal? Aztán a felesége is megjelent az ablaknál, ő felelte helyette:

– Kérem, jóember, a férjem idős. És beteg is. Van két kofferünk. Csak kisebbek, mert a nagyokat... – Egy pillanatra elhallgatott. – De ezekkel is nehezen bírunk. Tudna segíteni?

– Nem az én dógom – a vasutas elfelé nézett, mintha a szerelvény oldalán volna valami sürgős tanulmányoznivalója.

Adyné a retiküljéből bankjegyet húzott elő. A vasutas szeme fölcsillant. Az ablakon keresztül átvette a pénzt, egy darabig tanulmányozta, majd mielőtt eltette volna zubbonyának belső zsebébe, körbenézett, és azt mondta:

– Tessék várni, kérem.

Azzal elindult a vagon ajtaja felé.

– Mindig a betegséggel jössz – zsörtölődött Ady. – Folyton temetni akarsz. Ha rajtad múlna, már rég nem élnék.

– Miért, talán egészséges vagy? – csattant föl Adyné. – Soroljam a bajaidat? Ha álmomból fölvernek, akkor is azonnal tudnám őket mondani. Megvan mind, amióta ismerlek.

Elhallgattak, mert a kupé ajtajában megjelent a vasutas. Épp csak végigmérte őket, máris a kofferekért nyúlt a csomagtartóra. Látható elégedettséggel konstataulta, hogy alkalmi munkaadói igazat mondtak: a bőröndök

kicsik és könnyűk. Talán alig néhány ruha lapulhatott bennük. Pedig már itt volt a nyakukon az ősz. Ezek, úgy látszik, vagy rövid időre érkeztek, vagy Pesten fognak alaposan bevásárolni. Már persze ha lesz mit.

Mindezt azonban nem mondta ki. A kopott zubbony belső zsebében lapuló külföldi bankjegyek járhattak az eszében, amikor megszokásból pökött egyet-egyet mindkét tenyerébe, aztán megragadta a koffereket, és elindult kifelé.

– Igaza volt Jászinak – morogta Ady. – Itt semmi nem a régi. Már akkor tudnom kellett volna, amikor Párizsban másodosztályú vagonokat kapcsoltak a szerelvényhez. Az Orientnél ilyen korábban el se lehetett volna képzelni.

– Jászi, Jászi... – Adyné egyre csak a fejét csóválta. – Ha rajta múlik, talán haza se jövünk. Vénségedre se tudsz elszakadni tőle. Pedig korábban is visszatérhettünk volna...

– Lehet, hogy ő csinálta jól. – Ady csoszogó léptekkel próbálta tartani a hordárrá avanszált vasutas tempóját, de közben hátrafelé, a feleségéhez beszélt. – Hazajött, szétnézett és iparkodott is vissza. Igazából Károlyi is ugyanígy tett, csak nem ennyire látványosan. Kiment nagykövetnek. Mint a mesebeli leány: itt is van, de közben nincs is itt.

– Te viszont fél életedet arra pocskoltad, hogy kibékítsd egymással azt a két léhűtőt. Hát most mondd meg, megérte?

Adynak nem jutott energiája a felesége újabb zsörtölődésére válaszolni, mivel le kellett kászálódnia a vonatról. Reszketeg kezével megragadta a vagon ajtajába szerelt kapaszkodót. A vasutas letette a bőröndöket, hogy irányba igazítsa magát, és ahogy hátranézett, kikerekedett a szeme. A költő figyelmét nem kerülte el, hogy a férfi suttyomban, mintha csak a mellkasán lévő egyik fityegő gombot akarná megigazítani, keresztet vet. Hogy a takarítás neki szólt-e, vagy úgy általában a körülményeknek, azt Ady hirtelenjében nem bírta megállapítani. Különösebben azonban nem akadt fenn ezen: már odahaza, Érmindszenten megtapasztalta, hogy aki csak meglátja táltos hatodik ujját, mintha egyenest az ördöggel találkozna, azonnal hányni kezdi magára a keresztet.

„Persze – tette hozzá gondolatban – az is lehet, hogy én vagyok az ördög. Errefelé nemegyszer beszéltek így rólam.”

Talán a táltosujj láttán, mindenesetre a vasutas most akkora sebességre kapcsolt, hogy a párból egyedül Adyné tudta követni a tempót. A pályaudvar bejáratánál ketten várták, hogy a költő nehezen mozduló lábaival

odavonszolja magát. Adyné tekintetében hangtalanul is ott volt a mondat: „Én megmondtam.”

– Köszönöm, jóember – Ady megint zakójának külső zsebében koto-rászott. – Talán elfogadja még ezt ráadásnak. – Oda se nézett, miféle aprót szór a vasutas mohón elébe tartott tenyerébe. – Azt mondja már meg, kérem, mivel lehet most innét a Veres Pálné utcához jutni? Gondolom, botorság volna föltételezni, hogy teszem azt, foghatnék egy konflist.

– Konflist? – A vasutas a nadrágzsebébe csúsztotta a pénzt, följebb tolt a homlokán a sapkáját, és ahogy vigyorra húzta cserepes ajkait, szájából kivillant hiányos fogazata. – Az úr... vagyis az elvtárs jó régen nem járhatott idehaza. Konflist már bajosan talál, kivesztek mind...

Ady szempillái megrebbentek az „elvtárs” szó hallatán.

– A férjem taxit akart mondani – szolt közbe Adyné. – Csak hosszú volt az út, és sokáig voltunk idegenben, nehezen jönnek a szájára a szavak.

– Taxi – a vasutas az állát vakarta, a Baross tér tompa morajlásában is hallatszott, ahogy serceg a borosta. – Hát azt is lehet, kérem... Ámbátor én inkább ajánlanám az autóbust. Az egyenest az Erzsébet-hídhöz visz. Mármost ahol a híd vót, ugye... Onnét meg már csak pár lépés a Veres Pálné utca. – A kofferekre pillantott. – Csak el tudják már odáig maguk is vinni. Bár persze ugye az is kérdés, hogy melyik végibe mennek... De, ha akarják, leviszem a koffereket a lépcső aljára. Messzibb nem mehetnek, mert a szolgálat, ugye... Azért viszont már végképp nem kő' semmit se adniuk.

Mintha belement volna a szemébe valami, hunyorított egyet, majd meg se várva a feleletet, vitte le a koffereket a pályaudvar bejáratához vezető lépcső aljára.

Ady kinyújtotta a bal lábát, azután a jobbat. Végül utóbbival ereszkedett le a lépcső tetejéről az eggyel lejjebb lévő fokra. A felesége megcsóválta a fejét. Ő már valamivel lejjebb tartott, úgyhogy most visszalépett, és ahogyan nagybeteg emberbe szokás, belekarolt a férjébe.

– Ne mondjal semmit – dűnnyögte Ady.

– Nem is mondok – dűnnyögte vissza Adyné.

Ebben a hirtelen jött békés egyetértésben evickéltek le a lépcsősor aljára.

Mintha csak erre várt volna, a felhők közül kibukkant a nap. A Baross tér egyszeriben fénytel telt meg. Ady pislogva nézett körül. Az éveket számolta magában, immáron sokadjára, ahogy az út során nemegyszer. Nem is éveket, hanem évtizedeket. Mennyi is? Lassan három. Vagyis hát huszonkilenc év. Erre már azt mondják, hogy egy teljes emberöltő. Immáron az is családot alapított, aki akkor született, amikor ő elhagyta az országot.

A térre azért rá lehetett ismerni. Olyan volt, mint régen. Ugyanazok a házak és a közülük induló kis utcák. Csak éppen a színek hiányoztak. Szürkében és barnában feslett minden. Sehol a pompa, a ciráda, a ragyogás. A falakon hatalmas vakolathiányok, némelyik ablak betörve, a tetőkről több helyütt hiányzik a cserép. Amott meg egy hatalmas téglahalom. Valószínűleg ház volt egykor, ami a háború alatt akkora károkat szenvedett, hogy nem volt értelme újjáépíteni, a romokat pedig nem volt, aki elhordja.

Háború? Hiszen akkor is háború volt, amikor ugyaninnen, a Keleti pályaudvarról útra indultak. Csak azóta volt még egy. Vagy az is ugyanaz a háború?

– Ennyi holmijuk vót csupán?

Ady tépelődését a vasutas kérdése szakította félbe.

A férfi néhány másodperc leforgása alatt megváltozott. Talán csak anynyi volt a titok, hogy ki kellett lépnie a szolgálati helyéről, és rögvest embe-ribb lett az ábrázata. Vonásai megenyhültek, tekintete érdeklődve, már-már együttérzőn csillogott. Hangja is barátságosabban csengett. Talán már a táltosujj se zavarta nagyon.

– A holmink nagy részét odahaza hagytuk – hadarta Adyné, majd amúgy is vérvörös ajkába harapott. – Mármint a kinti lakásunkban. Talán valahogy el tudjuk egyszer hozni. Volt még két nagy kofferünk. De a határon elvet-ték tőlünk. Azt mondták, vámeljárás. Majd visszaadják, ha kifizettük az il-letéket. A férjem egy darabig veszekedett velük, ám nem ment semmire. Adtak egy darab papírt, hogy majd azzal keressük föl a vámhivatalt. És meg-fenyegettek, hogy örüljünk, hogy megúsztuk ennyivel. Pedig hát nem csem-pészek vagyunk...

Mindezt egy szuszra mondta végig, mintha olvasná.

A vasutas megint följebb tolt a sapkáját, és azt kérdezte:

– Hunnét tetszettek gyönni?

– Párizsból.

– Párizsból – ismételte a vasutas, és ahogy kiejtette ezt a szót, hanglej-tésébe végtelen gyöngédség simult. – Hát nem tudom, kérem...

– Művészek vagyunk – magyarázta Adyné. – A férjem híres költő. Ami-
kor eljöttünk innét, mindenki ismerte a nevét meg a verseit: Ady Endre.

Néhány pillanatig csak a Baross tér morajlása hallatszott, meg valami távoli kocsizörgés a pályaudvar hátsó traktusa felől.

– Párizs – ismételte a vasutas. – Persze, hát tudhattam volna, hiszen az expressz... Az még rendesen közlekedik... Egyelőre legalábbis... Hát – szalutált – Isten áldja magukat! Sok szerencsét. Az mindnyájunkra ráfér.

Megfordult és elindult a lépcsőn visszafelé. Az aprópénz csörgött a zsebében.

– Nem kellett volna hazajönni – így Adyné.

– El se kellett volna menni – így Ady.

– Ugyan! – csattant föl Adyné. – Hiszen mindenki azt mondta, hogy menjünk. Kunfi is, Károlyi is, Jászi is... Ignótus is elment. Hatvany is. Te meg írtad azt a verset, hogy sohase hull le a vörös csillag... Bebörtönöztek volna. Talán agyon is lőnek.

– Ignótus hazajött. Babits el se ment. Móricz Zsiga is maradt. Az a vers – Ady tekintete a Baross teret pásztázta, de közben a messzeségbe révedt – egyike a leggyengébbjeimnek. Zsengének se mondanám. És hát mikor írtam még? Több mint tíz évvel a kommün előtt. Ki emlékezett volna arra? Különben is, akkor még azt hittem...

– Mindenki azt hitte. Most meg itt elvtársoznak megint. Te is tudod, fiam, hogy amire akarnak, arra ebben az országban emlékeznek. Amit meg el akarnak felejtetni, azt villámgyorsan elfelejtik.

– Na, hát engem már el is felejtettek. Ezért nem kellett volna elmenni. Inkább állítottak volna falhoz a Margit körúti fogházban, de legalább emlékeznének rám. Így viszont itt vagyok, és mégse vagyok itt.

Adyné egy pillanatig úgy látta, hogy egy soványka könnycsepp készül kigördülni a férje szeme sarkának mély ráncai közül. Ám erről nem tudott megbizonyosodni: Ady megragadta az egyik koffert, és kissé imbolygó járással elindult a tér Csikágó felőli oldala felé.

„Tisztára mintha ittas volna. Pedig most nem iszik. Nem mondom, volt olyan idő, amikor igen, meg is lett a foganatja, de mostanában nem. Akkor se ivott, amikor a németeket kiverték Párizsból. Örömében se.”

Adyné ekkor vette észre, hogy nem csupán gondolja, hanem félhangosan duruzsolja ezeket a mondatokat. Elszégyellte magát. Hiába, ő se fiatal fruska már.

Ki tudja, honnét keveredett oda az a fekete autó. Egyszeriben ott volt. Éktelen csikorgással megállt mellettük, ajtaja kinyílt, s az Ady házaspárnak megijedni sem volt ideje. Energikus, fess fiatalember pattant ki a hátsó ülésről. Frissen vasalt inget és makulátlan öltönyt viselt. Tekintete csillogott, pirosposzgás arca kicsattant az örömtől.

– Ady Endre! Hál'istennek! Akarom mondani: szerencsére! Mert Adyék, ugye? Nagyon igyekeztünk, hogy a vonat érkezésére ideérjünk... Hamarabb ért be az expressz?

Hamarébb? Ady a pályaudvar homlokzatán lévő órára pillantott. Dejszen pont miatta állt a kelletténél többet Hegyeshalomnál. Persze meglehet, utána loholt, hogy behozza a késést.

A fiatalember a kezét nyújtotta.

– Elnézést, be se mutatkoztam: Kádár János vagyok. Most éppen belügyminiszter. A barátjuk, Márffy Ödön értesített, hogy félreértés történt a határon. Nyugodjanak meg, a kofferokat vissza fogjuk adni. Természetesen érintetlenül.

Ady gyanakodva vont össze ritkás, ősz szemöldökét:

– Maga ismer engem?

– Hogyne ismerném magát! Hiszen azt a gyönyörű versét számtalanszor szavaltuk az illegalitás idején. Tudja, *A csillagok csillagát*: „Vörös csillag, ragyogj és trónolj, / Mióta ember néz az égre, / Vörös csillag volt a reménye.” Alig vártam, hogy személyesen is megismerhessem!

Még el se engedte Ady kezét, most újra megrázta.

– Az a vers... – dűnnyögte a költő, és megcsóválta a fejét.

– Na, jöjjenek hát! – Kádár a fekete autóhoz penderült, amelynek elülső üléséről közben egy egyenruhás férfi is előkászálódott. – Csak bátran! Van hely mindenkinek.

Kádár már bent ült a hátsó ülésen, amikor Ady még odakünn a feleségére nézett:

– Hát mi lesz ebből, Csacsinszka? Hova megyünk most?

– Nem megyünk sehova, Csacsinszky. Nem látod, hogy visznek?

Föltámadt a szél. Adyné letette a koffert, és két kézzel fogta meg a klapját. El ne repüljön, kár volna érte. Régi, becses darab. Nem a párizsi ruhahatárából való, hanem még az itteniből. Egy doboz mélyén őrizte, és most direkt erre az útra vette elő.